

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Kinevezések a Magyar Nemz. Múzeum könyvtárában.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter f. évi június 17-ikén *Horváth Ignác* nemz. múzeumi segédőrt őrré, dr. *Sebestyén Gyula* segédet segédőrré, *Havrán Dániel* könyvtáriapidijas gyakornokot segédé nevezte ki.

A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége titkári teendőinek végzésével a vallás- és közoktatásügyi miniszter, f. évi június 13-ikán kelt elhatározásával, a titkári állás szervezéseig ideiglenesen a folyó év tartamára dr. *Schönherr Gyula* nemz. múzeumi levéltárnokot, a Magyar Tud. Akadémia lev. tagját bízta meg.

Major Lajos. † A magyar nemzeti múzeum könyvtára legrégebbi tisztviselőjét vesztette el Major Lajosban, ki f. évi június 4-ikén önkezeivel vetett véget életének. Major 1836-ban született, s miután előbb a tanári pályán működött, 1872-ben lépett, mint segéd, a múzeumi könyvtár szolgálatába; 1882-ben neveztetett ki segédőrré. Hosszú szolgálati ideje alatt, mint buzgó tisztviselő, mint a könyvtár érdekeinek lelkes munkása, híven betöltötte helyét. Munkában eltöltött élete alkonyán a megérdemelt nyugalom napjai vártak reá, s megoldatlan rejtély marad mindvégig, mi idézte elő e harmonikus élet ily erőszakos végét. Halála hírének mély megilletődéssel vették nemcsak tisztársai, de mindazok, a kik a múzeumi könyvtárat rendszeren látogatva, a könyvtárnoki munkásság megszemélyesítőjét látták az ő alakjában. Temetése június 7-ikén ment végbe. Nyugodjék békében.

Az első könyvtárnoki tanfolyam. A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelője, *Fraknói Vilmos* püspök, egy régóta hangoztatott eszme megvalósításával adta első bizonyítékát ez új intézmény életrevaló és munkaképes voltának, midőn elhatározta, hogy a vidéki múzeumok és könyvtárak ügyeivel foglalkozó szak-erők és a budapesti egyetem bölcséleti karának hallgatói gyakorlati kiképzésére, — amazoknak a nyári szüneti folyamán, ezeknek a téli hónapok alatt — könyvtárnoki tanfolyamot rendez. A vallás- és közoktatásügyi miniszter felismerve ez eszme nagy fontosságát, készséggel tette lehetővé, hogy a terv már ez idén megvalósíttassék. A nyári tanfolyam, melyen a paleografiai előadá-

sok tartásával dr. *Fejérpataky László* egy. tanár, a nemzeti múzeumi könyvtár igazgató-öre és országos felügyelő, valamint dr. *Schönherr Gyula* nemz. múzeum levéltárnok, e folyóirat szerkesztője, a bibliografiai előadások tartásával pedig *Kollányi Ferencz* nemz. múzeumi könyvtári őr és dr. *Erdélyi Pál* segédőr bizattak meg, július hó 4-ikétől 23-ikáig a Magyar Nemz. Múzeum könyvtárában tartatik meg. Részt vesznek benne a vallás- és közoktatásügyi miniszterium által kijelölt két jogakadémia és két főgimnázium részéről dr. *Molnár Imre* nagyváradai és dr. *Baintner Húgó* kassai kir. jogakadémiai, *Kara Győző* aradi és *Strauch Béla* nagyszombeni főgimnáziumi tanárok; a római katolikus és protestáns egyházi hatóságok részéről *Pallay Miklós* püspöki szertartó, a veszprémi püspök küldöttje; *Sörös Pongrácz* pápai főgimn. tanár, a pannonthalmi főpát küldöttje; *Karkecz Alajos* tartományi főnök, a szentferenczrendiek, és *Randveg Mihály*, a kegyesrendiek megbízottjai; *Csürös István*, a dunamelléki ref. püspökség, *Gebe Endre*, a tiszán-inneni ev. püspökség, *Kónya Ferencz*, a tiszamelléki ref. püspökség, és *Kanyaró Ferencz*, az erdélyi unitárius egyházkerület küldöttjei; és végül a főfelügyelő személyes meghívására, mint a paleografiai előadások hallgatói, *Némethy Gyula* a nagyváradai Ipolyi-múzeum öre. *Törzsök Vilmos* körmendi segédlelkész és dr. *Szinnyei Ferencz* tanárjelölt. A tanfolyam lefolyásáról legközelebbi füzetünkben adunk számot.

(Sz.)

Helyre igazításul. Révész Kálmán e folyóirat 1890. január—márcziusi füzetében, a 62. lapon a RM K. III-ik kötetéhez újabb adalékot közöl és egyszersmind ugyane füzet 111. lapján a Maresius Sámuel és Szatmári Bak Péter irodalmi harczát ismerteti. Szabad legyen nekem e két közleményre helyre igazító és részben kiegészítő megjegyzést tenni s mindenek felett bebizonyítani, hogy a »Knollarothzi« név alatt maga Maresius lappang s ugyanazért az ismertetett könyv sem vehető be a magyar szerzők által külföldön nyomtatott könyvek közé.

Tudjuk, hogy Tolnai Dali János, elébb sárospataki tanár, azután miskolczi, majd tokaji lelkész és abauj-tornai esperes sat., angol puritán eszmékkel töltözve, némely egyházkormányzati és szertartásbeli újításokat akart behozni az akkor püspöki szervezetű magyar ref. egyházba. Az orthodox egyház hívei, a fenálló egyház egységét féltvén, zsinatokat tartottak Tolnai és társai ellen, de a kapóra került új tanok terjedését meggátolni nem tudták, sőt az I. Rákóczy György által 1646-ban Szatmár-Németiben összehívott zsinat kárhuzató ítélete s Tolnainak esperesi hivatalától való megfosztása sem nyomhatta el a mozgalmat, mely mind Magyar-, mind Erdélyországban nagy érdekeltséget támasztott. Az újítás elveit a következő négy pontban lehet összefoglalni: 1. A keresztelest mindig a templomban, az egész gyülekezet jelenlétében, még pedig csupán vasárnap lehet

végezni. Egyáltalában meg nem engedhető az a népnek a templomból való kimenetele után. 2. Egyedül a vasárnap tartható ünnepek, a karácson, nagy péntek, husvét, áldozó-csötörtök és pünkösöd ünneplése, mint keresztyénellenes emberi találmány, eltörendő. 3. A lelkipásztorok közt nincs semmi rendi, rangi és méltósági alárendeltség. 4. Minden lelkész püspök a saját egyházában s mint ilyen hivatta van arra, hogy ott a saját hallgatóiból alakított presbyteriummal az előforduló viszályokat elintézzze, a fegyelmet gyakorolja. A püspöki egyház keresztyénellenes és ördögi intézmény.

E négy pont volt az, mely a magyar- és erdélyországi ref. egyházak meghasonlását előidézte, miről a Gröningában tanuló magyar református ifjak utján tudomást szerezvén Maresius: a vitás pontokat akadémiai vitatkozás tárgyává tette és a vitatkozásokat »*Quaestiorum aliquot theologicarum . . . decisio academica*, Samuele Maresio autore« cím alatt kiadta. Alig jött ki a Maresius értekezése, azonnal megfelelt rá a Tolnai-párti Szatmári Bak Péter, ki akkor Franekerában tanult, azon munkájával, mely a RMK. III-ik kötetében 1724. szám alatt van leírva. Erre Maresius Knollarothzi álnév alatt egy éles gunnyal írt levélben vágott vissza, melynek címe: »*Popularis ad popularem epistola etc.*« (Gröninga, 1649. és 1659. 4-r.) De Szatmári Baka Péter sem maradt adós és azon terjedelmes művével válaszolt, melynek czimmása a RMK. III-ik kötetében az 1832-ik szám alatt olvasható. Erre Maresius már nem válaszolt. De van még neki egy e tárgyra vonatkozó munkája, melyet az erdélyországiakhoz intézett, következő czimen: »*Samuelis Maresii ad Epistolam R. D. N. N. ex Transylvania nuper scriptam, Brevis Responsio, sive Judicium liberum et consilium theologicum ac christianum de controversiis in Ecclesiis Transylvaniae et Hungariae ab aliquo tempore agitatis, praesertim circa Regimen Ecclesiasticum et illarum componendarum recta ratione. Data Gröningae 1-a Novembris 1649. Editio secunda.*« (Gröninga, 1659. 4-r.) E mű mig egyrészről a Tolnai-féle mozgalom irodalmát kiegészíti, másrészről könyvészetileg is érdekes, a mennyiben ehhez csatolva újra kiadja Maresius a Tolnai-féle perre vonatkozó összes iratait. Ebben olvasható a Knollarothzi álnév alatt megjelent munkája is, mely körülmény kétségtelenné teszi, hogy a Révész Kálmán által közlött művet ő írta, mert nem tehetjük fel, hogy a nagyhirű tudós a maga neve alatt más munkáját adta volna ki.

Szinyei Gerzson.

Ki volt Bertalan pap, a Döbrentei-kódex másolója? A Desseffy család margonyai ágának levéltárában egy 1512 június 26-ikáról kelt oklevelet találtam, melynek kiállítója ugyanaz a Bertalan pap, ki a Döbrentei-kódex 230-ik lapján magát így örökíté meg: *Bertalan pap beregvarmejei Halabori falvból nemzett: ez zoltart írta: zilettes utan ezer ot zaz uolc eztendoben.* Az oklevél záradéka ellenben bővebb adatokkal is szolgál a Döbrentei-kódex másolójáról. »*Et ego*

Bartholomeus presbyter, natus Gregorij Dubus de Halabor, Agriensis dioecesis, sacra imperiali auctoritate notarius publicus tabellioque manifestus . . . hoc presens publicum instrumentum manu propria confeci et in hanc publicam formam redegi, signoque meo et subscriptione mei nominis solitis conscripsi et signavi, requisitus et rogatus, in fidem et testimonium omnium et singulorum atque premissorum.« Minthogy a Döbrentei-kódex 1508-ban készült, az oklevél meg 1512-ben kelt, a két egyén azonossága kétséget nem szenved. Mindkettőnek írója *halábori Dobos Gergely fia, Dobos Bertalan pap, királyi közjegyző és nyilvános íródeák*. — Evvel egyuttal egy tévedésemet akarom megigazítani, melyet »A nyelvemléktan alapvonalai« című imént megjelent doktori értekezésemben követtem el. Sietős másolás közben a Gregorij-beli j-nek szárát, mely felülről 9-szerüleg gömbölyödik, az *us* rövidítésének néztem s így Gregorij helyett Gregorius-t olvastam, mely azt a sajnálatos tévedést vonta maga után, mintha Bertalan pap világi nevén más lett volna, holott világi pap neve, mint tudjuk, sohasem változik s a *natus* fiut jelent. Azóta egyébként a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában lévő fényképfelvétel segítségével összehasonlíthattam az oklevél írását a Döbrentei-kódex 230-ik lapjának előbb idézett soraival, s bár e két írás természeténél fogva eltérő jellegű, bennük ugyanazon kéz jellemző sajátosságait észleltem. Biztosabb eredményt csak a kódexben található sorközi kurzív jellegű bejegyzések fognak adni, melyek az oklevél sebes kurzívájával könnyebben összehasonlíthatók.

Hubert Emil dr.

A **Bibliotheca Phillippica** kézírataiból f. évi június havában egy újabb részlet került árverés alá Londonban. Bennünket közelebről csak egy kódex érdekelt az eladási katalogusba, mely 868. sz. a. volt beiktatva. Ez kolligátum volt, melyből több darabot egy hazánkfia másolt. Így pl. a modern számozású 305. levélen a következő kolofon olvasható: »Explicit liber magistri Catonis per manus fratris Nicolai ordinis beati Benedicti abbatis. (így pontosva) de Ungaria XIII. die septembris anno domini 1418.« Ebből világos, hogy Miklós egyszerű szerzetes volt és hogy az »abbatis« Szent-Benedekre vonatkozik s azért csodálkoznunk kell a felett, hogy két más kolofonban a másoló Miklósból apátot csinál. Így pl. a 213. levélen »Expliciuunt glose (így! glossae helyett) ymnorum per manus fratris Nicolai abbatis de Ungaria 17. die Martii anno 1418. A 297. lapon pedig szintén »Nicolai abbatis de Ungaria anno 1418. feria 6-ta proxima ante festum b. Georgii martyris.« Egy későbbi kéz mindkét utóbbi helyen keresztül vonta az »abbatis« szót. A kolligátum többi részét több külföldi kéz másolta, köztük egy »Cancer« nevű »presbyter de Prusi a.« Van egy rövid misekönyv is a kódexben. Az ennek elejére helyezett naptárban azonban hiányzanak a magyar szentek, tehát szintén külföldi eredetű.

Kropf Lajos.